

Martina Borovčak
Vanja Dolenc
 povijest

Povodom 100. obljetnice rođenja Edith Ennen

Pisati o nekoj važnoj osobi koja je svojim radom i djelima utkala put u povijesti samo po sebi predstavlja problem. Kao budućim povjesničarima uvijek nam se iznova postavlja pitanje na koji način odati počast pojedinom historičaru, a odgovor je ponajprije odraz naše objektivnosti u istraživanju. Pisati o J. J. Mabillonu ili A. D. Chandleru koji su svojim radom utvrdili nove znanstvene discipline gotovo je rutinska zadaća. Postavlja se pitanje, kako pisati o ženi historičaru iz razdoblja kada je to još bilo rijetkost. Možda se upravo zato kao jedna od rijetkih historičarki na samom početku 20. st. okrenula, među ostalim, i prema istraživanju položaja i uloge žena u srednjem vijeku.

Edith Ennen

Edith Ennen (1907-1999) je u svojim djelima uspješno kombinirala ustavnu s ekonomskom i socijalnom poviješću, osobito u istraživanjima srednjeg vijeka. No, njezine studije idu i dalje od toga. Sfera njezina interesa zahvaćala je i područje regionalne i urbane historije, a protezalo se i do 19. st. Njezina uloga kao znanstvenice i utjecaj na daljnje generacije ponajprije je vidljiv upravo u tom segmentu razvoja regionalne i urbane historije u Njemačkoj nakon 1945. godine. To potvrđuju i njezini studenti od kojih su neki krenuli njezinim stopama te postali važni regionalni historičari i arhivisti.

Edith Ennen rođena je 28. listopada 1907. godine u (okružnom) gradu Merzigu na rijeci Saar. Studirala je povijest na Sveučilištu u Bonnu gdje je i 1933. doktorirala s temom *Die Organisation der Selbstverwaltung in den Saarstädten*¹ u ranom modernom periodu pod palicom mentora Franza Steinbacha. Kao povjesničarka i arhivistica, Ennen je nakon Drugog svjetskog rata, još kao apsolvantica, zadužena za obnovu Gradskog arhiva grada Bonna gdje 1. travnja 1947. godine prihvaća mjesto voditelja arhiva.

Jedno od prvih velikih djela, *Frühgeschichte der europäischen Stadt*, objavljuje 1953. godine. Započevši s pitanjem koliko daleko seže opasnost urbanizacije nacije, otvorila je veliku polemiku koja se vodila tridesetih i četrdesetih godina u Njemačkoj. Ipak, ulazeći detaljnije u istraživanje, počevši od podrijetla gradova, ostaje distancirana od stajališta da su gradovi neprirodan fenomen, naglašavajući njegovu nadmoć nad ruralnim načinom življenja. Njezina posebna zasluga u urbanoj historiji i njezinim istraživanjima jest uvođenje tipološke komparacije različitih srednjoeuropskih gradova, upotrebljavajući geografsku metodu koja se do tada većinom koristila samo u istraživanjima dijalekata i najčešće zastupljenih tradicija. Takav pristup na neki je način priječio njezin napredak u sferi velikana urbane historije tridesetih godina - Henrija Pirena, Fritza Röriga i Hansa Platitza - koji su svoja istraživanja isključivo temeljili na jednom tipičnom urbanom tipu grada, što predstavljaju primjeri među najstarijim njemačkim gradovima, sjevernonjemačkim trgovačkim gradovima te mnogim industrijskim gradovima. S druge strane, Ennen je tragala za podrijetlom najstarijih gradova u sjeverozapadnoj Europi upotrebljavajući jasno definirane kriterije: konstrukciju zidova izgrađenih oko srednjovjekovnih trgovačkih gradova, raširenost pojma *burg*², nastajanje slobodnih pokrajina i tjedna tržišta. Takvim istraživanjem uočila je da su određene regije, osobito područja između rijeka Schelde, Meuse i Rajne, uključujući regiju Rhone-Saone, bila proćelje gradskog razvitka. Kao argument poslužila joj je strateška lokacija između romanskih i germanskih kulturnih krugova. Mediteranska urbana kultura sjecište je germanske trgovačke kulture i zajedničkog načina suradnje što je rezultiralo karakterističnim srednjovjekovnim stilom urbane izgradnje i razvoja. Ennen je time razvila uvodne studije *Frühgeschichte*³ tridesetih i četrdesetih godina. Ukazala je na novu perspektivu u procesu urbanizacije u germanskim regijama i u Europi kao cjeline stavljajući ih u širi kontekst razvoja i napretka urbanih kultura, počevši na Starom istoku u 7. tisućljeću prije Krista. Takvo djelo tada je označavalo značajnu prekretnicu i u tadašnjoj ideološkoj klimi i radu Rajnskog instituta te

1 U njoj je analizirala eponimno pitanje organiziranja samouprave gradova u Saarskoj oblasti u novom vijeku (do Francuske revolucije).

2 *Burgensis*.

3 Rane povijesti.

omogućilo Ennen međunarodno priznatu reputaciju eminentne urbane historičarke.

Od 1961. godine honorarno poučava na Sveučilištu u Bonnu. U međuvremenu objavljuje knjigu *Geschichte der Stadt Bonn* (1962) u kojoj je kombinirala više manjih studija da stvori zaokruženu sliku povijesti Bonna. Nakon što je 1964. godine primila nastavničko mjesto u *Saarbrückenu* na *Universität des Saarlandes*, četiri godine kasnije odazvala se na poziv u Bonn gdje je kao prva žena postala profesorica Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Bonnu i preuzela vodstvo *Institut für Rheinische Landesgeschichte*⁴. Ennen je i za vrijeme Drugog svjetskog rata uspjela očuvati rad Instituta, koji od 1932. izdaje i svoj časopis, tromjesečnik *Rheinischen Vierteljahrsblätter*. Institut je tada imao težište na proučavanju tzv. *Westforschung*⁵ povijesti te rajnske pokrajinske povijesti. Za razliku od svojih kolega (npr. Franza Petria), Ennen je tijekom Drugog svjetskog rata ostajala u pozadini, nije se priključila Nacionalističkoj stranci, već je radila kao arhivistica i izdala nekoliko manjih studija vezanih uz srednjovjekovnu i regionalnu povijest. Između 1968. i 1974. godine ona obnaša funkciju voditelja tog instituta.

U historiografiji je ostala ponajprije upamćena kao urbani historičar. Usku povezanost dvaju gradova - Bonna i njezina rodnog grada Merzinga – zadržala je u cijelom svom životnom vijeku. Ennen svojim studijama prikazuje konstantnu nadogradnju u znanjima i spoznajama. Tako 1972. izdaje *Die europäische Stadt des Mittelalters* kao rezultat njezinih daljnjih istraživanja, nakon izdanja *Frühgeschichte der europäischen Stadt* potaknutih i diskusijama vođenim s kolegama. Ennen proširuje svoj geografski okvir istraživanja da bi prikazala širu sliku urbanog razvoja Europe. Knjiga joj donosi i međunarodno priznanje, a predstavlja jedno od glavnih referentnih djela europske urbane povijesti. Prevedena je nekoliko puta i ponovno tiskana u brojnim primjercima. Od 1974. godine nosi titulu profesora emeritusa.

Cijeli svoj život posvetila je akademskom radu sa snažnim osjećajem za disciplinu. Nikad se nije udavala. Njezin moto bio je *aut liberi, aut libri!* - ili djeca ili knjige! Tako svoje akademsko djelovanje nastavlja i nakon umirovljenja 1974. godine. U suradnji s kolegom arheologom Walterom Janssenom 1979. objavljuje knjigu *Deutsche Agrargeschichte* koja obrađuje njemačku agrarnu povijest od neolitika pa do kraja 18. st. Ovaj važni interdisciplinarni rad nastao je na arheološkim i pisanim izvorima.

Ennen je bila uvjerena u pravo laika da u povijesti traže odgovore za suvremena moralna pitanja zbog čega je i svoju karijeru temeljila na pretpostavci da povjesničari imaju nešto priopćiti svome vlastitom dobu. Zato je u svojim djelima raspravljala o negativnim razvojnim procesima vezanim uz urbanizaciju i slijedila je ambivalentne osjećaje gradskih stanovnika prema gradu sve do klasičnih vremena. Prema njezinu gledištu, razumijevanje povijesti od životne je važnosti za preuzimanje odgovornosti zajedničke urbane povijesti. No, osamdesetih godina Ennen prelazi u novo područje istraživanja predstavljeno djelom *Frauen im Mittelalter*, koje joj iako temeljno na brojnim izvorima i detaljnom istraživanju nije omogućilo status u polju (tek u nastajanju) ženskih povijesnih studija. Prema Ennen, položaj žena u urbanim zajednicama ovisio je o tipu grada. Javna percepcija žena u to je vrijeme sadržavala važne konstantne elemente: žene su se smatrale svadljivima u obrani svoga domaćinstva, ali s druge strane srednjovjekovne žene smatrane su pokornima i brižnim milosrdnicima, a ženska pobožnost bila je dio emocionalnog karaktera s prirodnom sposobnošću za mističnošću. Knjiga je doživjela brojna izdanja i prijevode.⁶

Edith Ennen umire 29. lipnja 1999. godine u Bonnu.

Pišući o ovoj temi, nisam mogla zaobići pitanje koje je i danas aktualno - pitanje o zastupljenosti žena u znanosti, konkretno povijesti, ali i njihovoj ravnopravnosti s muškarcima u istoj akademskoj zajednici. Edith Ennen svjedoči i o tome. Kao historičarki početkom 20. st. zasigurno joj nije bilo jednostavno realizirati se na takvoj razini. Možda tome u prilog govori i njezin odabir znanosti i zanimanja za razliku od mogućeg odabira obitelji i tog oblika životne realizacije. Unatoč tomu ona je pridonijela važnom pomaku urbane historije gdje je dala jedan od prvih poticaja šireg, komparativnog urbanog istraživanja. Tome u prilog govori i opsežan popis bibliografije kojom je postigla međunarodno priznanje za svoj doprinos u istraživanju urbane historije te je postala najčešće korištena referencija u tom segmentu, ali i jedan od uzora.

4 *Rhineland Institute for Regional History* [dalje: Institut]. Osnovao ga je historičar Hermann Aubin (1885-1969) 1920. godine. Njegova osnovna ideja bila je suradnja s historijskim znanostima te lingvistikom pomoću koje bi istraživanja rajnskog područja i naseljenog stanovništva zahvaćala dublje analize te radove približilo širem pučanstvu. Unatoč stradanjima u Drugom svjetskom ratu, i danas je sačuvana kućna biblioteka koja sadrži jednu od najopsežnijih zbirki o rajnskom području te mnoge rijetke knjige, uključujući i one s nizozemskog i belgijskog govornog područja. Nakon 1945. Institut je uže vezan sa Sveučilištem u Bonnu te od tada nosi naziv *Institut für geschichtliche Landeskunde der Universität Bonn*. Nakon 85 godina postojanja, Institut je raspušten 2005.

5 Pojam *Westforschung* obuhvaća proučavanje njemačkog naroda u zapadnim susjednim zemljama Reicha.

6 Jedan od nama dostupnijih je onaj na talijanskom jeziku *Le donne nel Medioevo* (1991)

Literatura

I.

Deutsche biographische Enzyklopädie (DBE). Zweite edition. Ed. Rudolf Vierhaus. München: K. G. Saur, 2006.

Encyclopedia of historians and historical writing, vol. 2. A – L. First edition. Ed. Kelly Boyd. London; Chicago: Fitzroy Dearborn, 1999.

Majorossy, Judit. »Gender Differences in Pious Considerations in Late Medieval Urban Wills: A Case-Study of Pressburg (Bratislava)«. <<http://www.saske.sk/cas/4-2006/Majorossy.html> > (11. 7. 2007).

II.

Slika Edith Ennen preuzeta je s <<http://www.frauengeschichte.uni-bonn.de/bilder/abb110.jpg>> (20. 7. 2007).

PRO TEMPORE

ČASOPIS STUDENATA POVIJESTI

Pro tempore

Časopis studenata povijesti
godina IV, broj 4, Zagreb, 2007.

Glavni i odgovorni urednik

Goran Mihelčić

Uredništvo

Martina Borovčak, Vanja Dolenc, Goran Mihelčić, Filip Šimetin Šegvić

Urednički savjet, odabir i redaktura rasprava i članaka

Maja Crnjac

Dizajn i priprema za tisak

Nela Marušić
Željka Jordan

Lektura i korektura

Martina Kovačević
Jasna Šarić

Prijevodni sažetaka na engleski jezik

Davor Šoštarić

Izdavač

ISHA Zagreb - Klub studenata povijesti

Naklada

Tiskano u 500 primjeraka

Tvrdnje i mišljenja u objavljenim radovima izražavaju isključivo stavove autora i ne predstavljaju nužno stavove i mišljenja uredništva i izdavača. Izdanje časopisa ostvareno je uz novčanu potporu Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i izdavačke kuće Profil International. Zahvaljujemo izdavačkoj kući Profil International na financijskoj potpori u tiskanju ovog broja. Časopis je besplatan.

Adresa uredništva:

ISHA Zagreb - Klub studenata povijesti, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Ivana Lučića 3, 10000 Zagreb

E-mail:

isha.protempore@gmail.com